

Özel Yetenekli Çocukların Psikolojisi: Teoriden Uygulamaya Kitabının İncelenmesi

Gülsüm Mehdiye*

Makale Geliş Tarihi:01/10/2017

Makale Kabul Tarihi:18/12/2017

Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar (ed.), *Özel Yetenekli Çocukların Psikolojisi: Teoriden Uygulamaya*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2017, 386 sayfa.

Özel Yetenekli Çocukların Psikolojisi: Teoriden Uygulamaya Nobel Yayınevi tarafından yayınlanan ve editörlüğünü Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar'ın üstlendiği bir eserdir. Ciddi çalışmalarıyla dikkat çeken Dr. Marilena a Z. Leana-Taşçılar, önemli bir eksikliği gidermek üzere anne babalar, öğretmenler ve öğretmen adaylarına rehberlik edecek bu eseri bizlerle buluşturmuştur.

Bu eser, Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar, Uzm. Sevgi Topçu, Uzm. Betül İltter, Uzm. Elif Süel, Dr. Yasemin Deringöl, Uzm. Ebru Özbaş, Dr. Nükhet Afat'ın katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Ülkemizde bu çocuklar üzerine yapılmış çalışmaların niceliği ve niteliği göz önüne alındığında, söz konusu çalışmanın son derece önemli bir görev üstlendiğini söyleyebiliriz. Eser, ana hatlarıyla özel yetenekli ya da üstün zekâlı çocukların farklılıklarından ötürü yaşadıkları zorluklara ışık tutmakta ve onları anlamak ve problemlerinin çözümüne yardımcı olmak amacıyla çözüm önerileri sunmaktadır.

1980 yılında İstanbul'da doğan Marilena Z. Leana-Taşçılar, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Yabancı Diller Eğitimi olmak üzere çift anadalda tamamlamış, ardından yine aynı üniversitede Klinik Psikoloji yüksek lisansı ve devamında da Deneysel Psikoloji bölümünde doktora derecelerini almıştır. Bilhassa üstün zekalı ve özel yetenekli çocuklarla ilgili yaptığı çok sayıda ciddi çalışmaları ile dikkat çekmektedir.

Kitabın “Özel Yetenekli Öğrencilerin Psikolojisine Genel Bakış” adlı ilk bölümü, Dr. Marilena Z. Taşçılar tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde çocuğun özel yetenekli ya da üstün zekalı olarak tanılanmasının hem çocuk hem de aileler için aslında baş etmeleri gereken bir durum olduğuna işaret edilirken, maalesef bu çocukların psikolojik gelişimleri ve buna istinaden yaşayabilecekleri problemlerin göz ardı edildiği belirtilmektedir. Çocuğun kendisinin bu durumu nasıl algıladığı sorgulanırken, yatkın oldukları depresyon, stres, mükemmeliyetçilik gibi sorunlar ve bunlarla nasıl başa çıkılacağı anlatılmaktadır. Özel yetenekli çocukların en fazla problem yaşadığı konulardan biri olan yakın ilişkiler ve iletişim sorunları da ele alınmaktadır. Aşırı duyarlılık, motivasyon sorunları ve bu çocuklarda görülebilen beklenmedik başarısızlık durumları anlatılırken öğretmen ve velilerin bu konudaki farkındalığının artırılmasının gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Son olarak da

* Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Kırklareli, Türkiye,
gulsmehdi@hotmail.com

akranlarına göre üstün özelliklere sahip olmalarının yanı sıra bilişsel ya da fiziksel sorunlarında beraberinde görüldüğü iki kere farklı çocuklara değinilmektedir.

Uzm. Sevgi Topçu tarafından kaleme alınan ikinci bölümde, Yrd. Doç. Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar'ın danışmanlığında üstün zekalı çocukların motivasyonları üzerine çalıştığı yüksek lisans tezinden yararlanarak oluşturulmuş "Özel Yetenekli Öğrencilerde İçsel ve Dışsal Motivasyon" başlıklı yazıda, doğuştan getirdikleri merakları sayesinde zaten güdülenmiş olan özel yeteneklilerde asıl yapmamız gerekenin onların öğrenme arzusu ve meraklarını desteklemek olduğu belirtilmektedir. Ayrıca eğitim sistemimizde yaşayabilecekleri zorluklara ve bu öğrencilerin motivasyon kaynağının belirlenmesinin önemine değinilmekte, motivasyonu düşük özel yeteneklilerde motivasyonu arttırmak için öğretmenlere öneriler sunulmaktadır.

Üçüncü bölümde Uzm. Betül İlter, "Özel Yeteneklilerde Mükemmeliyetçilik" adlı makalesinde, ilk kez Hollingworth tarafından (1926) üstün çocukların duygusal bir özelliği olarak fark edilen ve ilk başlarda olumsuz olarak düşünülen mükemmeliyetçiliğin kişilik, ailesel beklentiler, ebeveyn stilleri, güvensiz bağlanma, ebeveynin model oluşu ve okul müfredatı ile ilişkisi ele alınarak nasıl geliştiği, yapılan araştırmalar ve başarısızlık ve erteleme kavramlarıyla ilişkisini ele almaktadır. Uzm. Betül İlter yine Yrd. Doç. Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar'ın danışmanlığında üstün zekalı öğrencilerin mükemmeliyetçilik düzeyleri ve bibliyoterapi ile ilgili bir yüksek lisans tezi yazmıştır. Ayrıca mükemmeliyetçiliğin yol açabileceği sorunlara değinilmekte ve çözüm stratejileri sunulmaktadır. Çözüm stratejilerinden biri olan bibliyoterapi tekniğinin kullanımını da bir diğer bölümde ele almıştır.

Dördüncü bölümde Uzm. Elif Süel, "Özel yetenekli Çocuklar ve Okuma becerisinin Kazanımı" adlı yazısında okuma konusunda sıra dışı özel yeteneğe sahip çocuklardan bahsetmektedir. Uzm. Elif Süel, Yrd. Doç. Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar'ın danışmanlığında üstün zekalı ve yetenekli çocukların erken okuma özelliklerini araştırmıştır. Erken okumada fonolojik farkındalığın önemi, okuma becerisinin kazanımı gibi konular ele alınmakta ve bu konuda aileler ve öğretmenler için önerilerde bulunmaktadır.

Beşinci bölümde "Matematik Beni Kaygılandırıyor" adlı yazısıyla Yrd. Doç. Dr. Yasemin Deringöl, kaygı konusunu ve öğrenmede kaygının etkisini irdeledikten sonra, ülkemizde öğrenciler için genel bir problem olan matematik kaygısını ve akabinde de özel yetenekli öğrencilerde bu kaygının yansımalarını ele almaktadır. Her ne kadar araştırmalar özel yetenekli öğrencilerin normal öğrencilere göre daha düşük bir matematik kaygısına sahip olduğunu gösterse de, onların sahip oldukları mükemmeliyetçilik ve çevrenin bu konudaki yanlış ve yüksek beklentisi (farklı zeka alanları ele alındığında özel yetenekli olan bir çocuğun matematiği iyi olmayabilir) bu dersteki performanslarını düşürmekte ve hatta kaygılarının yükselmesine sebep olmaktadır. Öğretmenlere matematik kaygısının azaltılması ve ihtiyaçlarına göre matematik programlarının geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunmaktadır.

Altıncı bölüm “Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Rehberlik ve Danışmanlık” adlı makalesiyle Uzm. Ebru Özbaş’a aittir. Bu bölümde özel yetenekli öğrenciler için rehberlik hizmetlerinin eğitimin her kademesindeki gerekliliği ve önemi üzerinde durulmaktadır. Özel yetenekli öğrencilere yönelik bu rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin amacı, önemi ve kapsamı itibariyle nasıl olması gerektiği detaylı olarak ele alınmaktadır. Özel yetenekli öğrenciler, kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik ihtiyaçlarının karşılanması sayesinde öz saygı ve öz güvenleri korunan, potansiyellerini tam olarak gerçekleştiren başarılı ve sosyal hayatta mutlu bireyler olmaları mümkün olmaktadır.

Daha sonraki bölüm Uzm. Ebru Özbaş’ın “Özel Yetenekli Öğrencilerin Ailelerine Yönelik Rehberlik ve Öğretmenlerine Yönelik Müşavirlik Hizmeti” adlı yazısından oluşmaktadır. Özel yetenekli çocuğun ihtiyaçlarını anlama konusunda desteğe ihtiyaç duyan aileler ve öğretmenler, bu desteği aldıkları taktirde özel yetenekli çocuğun duygularını kabul etmede, zekasını değil kendisini sevmeye, onu gerçekten desteklemede farkındalık geliştirmiş olacaklardır. Aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yetenek geliştirme, çok fazla aktiviteye katılma, düzensizlik, kurallara aşırı bağlanma, arkadaş edinme, alay edilme, hayal kırıklığı, endişe ve korkular, stres depresyon gibi özel yetenekli çocukların yaşayabileceği pek çok konuda yapılabilecekler yine bu bölümde sıralanmaktadır.

Sekizinci bölümde Yrd. Doç. Dr. Nükhet Afat, “Dinleyen Aile ve Dinlenen Aile” de önemli bir konuyu ele alarak dinlenme becerisinin geliştirilebilirliği ve önemine vurgu yapmaktadır. Hem aile hem de özel yetenekliler açısından dinlenme ihtiyacı, dinlenmeyi etkileyen faktörler, dinlenme türleri ve iyi bir dinleyici olmak konuları ele alınmaktadır.

“Özel Yeteneklilerde Bibliyoterapi Kullanımı” adlı dokuzuncu bölüm, Uzm. Betül İlter tarafından yazılmış olup ülkemizde yaygın olarak kullanılmayan bibliyoterapinin tanımı ve süreci, bu konuda ortaya konulan araştırmalar ele alınmaktadır. Bibliyoterapinin özel yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilikle baş etmede, özsaygıyı artırmada ve matematik kaygısını azaltmaktaki rolüne değinilmekte öğretmenlere önerilerde bulunmaktadır. Yüksek lisans tezinde üstün zekalı çocuklara uygulama fırsatını yakalayan Uzm. Betül İlter, özellikle Karne Oyunu (Clements, 2008) adlı kitabın üzerinden örneklendirdiği özel yetenekli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda bibliyoterapinin uygulanması öğretmenler için çok fayda sağlayıcı nitelikte gözükmektedir. *Karne Oyunu*, özel yetenekli bir çocuk olan, ancak arkadaşlarıyla dışlanmamak adına bilinçli bir şekilde karnesindeki tüm notları 2 getiren Nora isimli bir çocuğun okul hayatıyla ilgilidir.

Uzm. Elif Süel, onuncu bölümde “Özel Yetenekli Öğrenciler İçin Destek Eğitim Odası” adlı yazısıyla, destek eğitim odalarının planlanması ve özel yetenekli öğrenciler için bu odalarda yapılacak çalışmalarından bahsetmektedir. Destek eğitim odalarında öğrencilere özel yetenek alanlarına uygun zenginleştirme yolu ile farklılaştırılmış eğitim uygulanarak, öğrencilerin bilişsel düzeyleri, yaratıcı ve üst

düzey düşünme becerileri, sosyal duygusal gelişimleri akranlarından farklı olan bireysel hızlarına bağlı olarak geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Destek eğitim odalarından ne beklediğini bilmeyen velilerin ve bu çocuklarla ilgili deneyimi olmayan destek odası öğretmenlerinin, bu odanın amacının özel yetenekli öğrencilere daha ileri seviyede ders takviyesi yapmak olmadığını anlamaları açısından da bu konunun son derece önemli olduğu kanaatindeyim.

Son bölümde Yrd. Doç. Dr. Marilena Z. Leana-Taşçılar, “Özel İyi Oluş: Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklarda Neden Önemlidir?” adlı bölümle bu konuya ışık tutmaktadır. Pozitif psikolojinin varsayımlarını ele alarak, okul ortamında mutlu ve kendine güvenen olumlu bireylerin nasıl yetiştirileceğine dikkat çekmektedir. Park, Peterson ve Seligman (2004), umut, şükran, zevk almak, sevgi ve merakın, iyi oluş ve hayattan zevke almakla ilişkili kavramalar olduğunu belirtmektedirler. Özel yetenekli çocukların en önemli özelliklerinden birisi olan doğuştan getirdikleri merak duygusunu köreltmemenin gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çocuklarda ilgi alanlarının beslenememesi yüzünden merak duygunun körelmesi ve okuldan soğumaları beklenen bir durumdur. Bu konuda da pek çok öneri sıralanmaktadır.

Genel olarak ülkemizdeki literatüre baktığımızda, sözgelimi; Nobel yayınevinden çıkan *Üstün Zekalılar Eğitiminde En İyi Uygulamalar* (2016), Pegem A’dan *Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim* (2015), Özgür yayınları *Üstün Zekalı Çocuklar ve Eğitimi* (2004), Anı yayıncılık *Üstün Zekalı Çocukların Eğitimi* gibi özellikle 90’lı yıllardan sonra giderek artan özel yetenekli çocuklar ile ilgili çalışmaların genellikle eğitimle kısıtlı kaldığı görülmektedir. Ancak eğitim kurumlarında da bu çocukların yeterince desteklenmesini sağlayacak gerekli olan altyapının henüz sağlanmadığı görülmektedir. Özel yetenekli çocuklar için tasarlanmış ender kurumlardan birisi olan Bilim Sanat Merkezleri’nde öğrenci seçimi sınav ve mülakatlarla yapılırken, öğretmenler için titiz bir seçim süreci uygulanmamaktadır. Öğretmenler, bu çocuklarla iletişim konusunda çok yetersiz kalabilmektedir. Bilim Sanat Merkezleri’nde psikolojik rehberlik hizmetlerinin yetersizliği ve öğretmenlerin formasyon anlamında eksiklikleri, durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Aileler ise üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmayı övünç kaynağı görebilmekte, ancak özel bir çocuk olmanın beraberinde getirdiği problemlerle başa çıkamamaktadır. Özel yetenekli çocuklarımız ne Bilim Sanat Merkezleri’nde ne okuldaki destek odalarında ne de Rehberlik Araştırma Merkezleri’nde gerekli desteği görememektedir.

Aslında özel yetenekli çocukların sergiledikleri mükemmeliyetçilik ve yüksek duyarlılık gibi pek çok olumlu özelliklerin, bazen bu özelliklerden kaynaklanan tutumları deneyimleyen kişiler için ne denli zorlayıcı olabildiğini ve başa çıkılmasının zorluğunu anlamak durumundayız. Bu anlayışın, belki de yetersiz politikalarımızın bile zeminini oluşturan ‘onlar zaten doğuştan avantajlı o nedenle bu çocuklara özel bir şey yapmaya gerek yok’ algısının değişmesi açısından son derece önemli olduğu kanaatindeyim. Bütün bunların ışığında öncelikle yapmamız gerekenin onları

normalleştirmek ve desteklemek olduğunu fark etmeliyiz. Kitapta değinilen konuların yanı sıra özel yetenekli çocukların yaşadığı korku, kaygı ve takıntılar, nesnelere aşırı bağlanma, kuralla aşırı itaat etme, iletişim sorunları gibi ailenin ve çocuğun başa çıkmakta zorlandığı konuların daha detaylı ve farklı örneklerle ele alınması, uygulama bağlamında çok daha zengin bir bakış açısı sunabilecektir.

Bu bağlamda bu eserin kazandırılmasından duyduğum memnuniyeti dile getiriyor ve üstte kısaca değindiğim sorunlara ışık tutacak daha ayrıntılı çalışmalara ilham kaynağı olmasını temenni ediyorum. Başta editör Yrd. Doç. Dr. Marilena Z. Leana-Taşcılar olmak üzere bu ortak araştırmada katkısı bulunan tüm uzmanların, yine bu araştırmayı kitaplaştırılarak kamuoyuna ulaşmasına vesile olan Nobel Yayınları çalışanlarının her türlü övgüye layık olduğuna inanıyorum.

KAYNAKÇA

- Hollingworth, L.S. (1926). *Gifted children: Their nature and nurture*. New York: Macmillan.
- Park, N., Peterson & Seligman, M.E.P. (2004). Strengths of character and well-being. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(5), 603-619.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2017 *Bilim ve Sanat Merkezlerine Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzu*: <http://orgm.meb.gov.tr/>

